

JEDNO PODSEĆANJE NA JOŠ NEOTPOČETE I NIKAD ZAVRŠENE RATOVE

Momčilo Bakrač (Miro Radojević – Rat idola; roman, Presing 2016.)

Nedavno, tokom zatišja pred cikličnu knjižarsku, a navodno i čitalačku pomamu zvanu Sajam knjiga, tiho je iz štampe izašao roman našeg sugrađanina Mira Radojevića, pod naslovom „Rat idola“. Budući da dotični autor i ja kohabitujemo u „Olimpu u ravnici“ odvajkada, te da se radi o mom dobrom znancu, dobio sam primerak knjige s posvetom. Istog dana otisnuo sam se u avanturu čitanja.

Pošteno govoreći, privukla me reč RAT – taj bremenit i moćan civilizacijski pojam. Ne pamtim da je posle Tolstoja neko upotrebio rečenu reč u naslovu književnog dela, no sećanje me verovatno vara, dočim, ta reč mi je najednom zazvučala sveže, gotovo inovativno, pa i u svakom smislu aktuelno. Čitajući uveravaću se da je aktuelan i sadržaj, mada se u ovom narativu radi o rekapitulaciji detinjih i mladićskih iskustava glavnog lika, koji bi morao biti, barem približno, autorov ispisnik, te da je realna vremenska ravan radnje romana situirana u početak devedesetih godina prošlog veka, tačnije u sam osvit, kako to neki vole reći, građanskog rata i rasula države koja se zvala Jugoslavija. Po retrospektivnom obrascu koji se sa glavnim tokom prepliće, date su godine koje su tome prethodile. Reklo bi se apsolvirana tema, otisnuta u premorenu istoriju. Kontemporalna zbivanja, međutim, na prostorima bivše države, koja se danas naziva Region, svedoče upravo suprotno. Globalni hepeninzi takođe ubedljivo aktuelizuju civilizacijsku konstantu zvanu rat. Radojevićev se dotični roman, dakle, pojavljuje u pravom trenutku, ukoliko to nije tautologija, jer izgleda biva da je svaki trenutak pravi za priču na tu temu.

Rađen u fonu zgusnute naracije i brzog pripovedačkog ritma, roman je izveden po formalnom i stilskom ključu znamenitog književnog pravca nazvanog „tok misli“, sa izvesnim primesama postmodernističkog postupka. Fokusiranost na unutrašnja stanja i misaoni koloplet nosioca radnje (koji je ujedno i narator u prvom licu), insistiranje na osećaju „zatvorenosti u sopstvenu glavu“ i doživljaju spoljašnjeg sveta kao polja na kome se teško razdvaja zbiljnost od iluzije – sve to rezultira naglašenim stanjima teskobe i pomutnje u kojima se nalazi Radojevićev „ratni junak“, kao i farsičnošću zbivanja u kojima se on zatiče. Preovlađujuću notu romanu daje ton burleske, oštar ironijski i autoironijski rakurs doprinosi utisku da se radi o satiričnom tekstu. No ovo je u isto vreme i intimistička priča o odrastanju, o potrazi za vlastitim identitetom na matrici iskošenog ogledala koje imenujemo rečju SVET.

Rat i Svet se u ovoj prozi sustiču, prožimaju i mešaju kao dva nerazdvojiva pomahnitala dioskura, mitski blizanci Kastor i Poluks, iz tela jednog očas nikne glava drugog, kao u sudbinskoj omami na koju smo osuđeni, iz korpusa Sveta izbeći se glava Rata u hipu koji prosto ljudsko oko ne uspeva da uhvati. Geneza te sulude dijalektike opčinjava glavnog junaka priče, on tokom radnje nastoji (i tu i tamo uspeva) da razluči nagoveštaje te čudovišnosti, dosegne njeno značenje, razume njenu prirodu. Po svojim sećanjima tragajući otkriva i zaključuje da je čovek *per se* biće destrukcije. Ta sušta značajka osenjuje njegove najranije uspomene, senči lica njemu dragih i bliskih ljudi, kao uostalom i njegovo sopstveno, no takođe provejava iz same strukture ljudskog društva, pa i strašnije od toga: nazire se odnekud iz nedokučive i nerazumljive sfere imanencije, iz samog bitka dakle.

Ova Radojevićeva knjiga bi se mogla odrediti kao antiratni roman u kome jedan antijunak personifikuje antitezu u odnosu na svet zasnovan na antihumanosti, svet u srži posuvaćen, koji potajno živi svojim mračnim naličjem i u onim intervalima

tokom kojih nam se osmehuje licem-maskom na kom su provizorno, mada naoko ubedljivo, nacrtane grimase dobrote i razboritosti, saosećanja, bratstva, napretka itd. Iz pozadine ugodnog, gotovo životinjski snenog i nerazlučenog življenja ljudske jedinice, kakva je Radojevićev pomalo smešni i smušeni literarni heroj, na putu njegovog relativno bezbrižnog stasavanja pojavljuje se i biva sve vidljivije bezlično ustrojstvo totaliteta koji njegov život i živote svih nas ustrojava svojim diktatom, a taj diktat najčešće glasi: RAT! Dok u međufazama glasi recimo *revolucija*, ili *služenje caru*, ili *služenje partiji*, *naciji*, *oligarhiji*, *sistemu*. Što svakako znači izrabljivanje, nepravdu, korumpiranost, totalitarnost, koje su uvek priprema i teren za naredni rat.

U romanu „Rat idola“ lako je naći naznake kritike ljudskog društva, ne samo u lokalnom nego u mnogo opštijem arealu na vremenskoj kao i na prostornoj ravni, lako je pohvatati i sklopiti u celinu cinične aluzije i sarkastične komentare na račun svake masovne pomame i političke ujdurme, na račun ljudske opijenosti podmetnutim idolima, njihovoj podatnosti manipulatorskim oruđima i praksama. No malo teže je prozreti kroz površinski sloj i pronaći u jedan dublji i manje izoštren, što ga autor oslikava ovlaš, poput senke na akvarelu. Na njemu je potka humaniteta kakav nam je poznat, u njenoj matrici je upisana misterija zasad neodgonetljiva, po kojoj ljudski svet jeste to što jeste, gorak do pesimizma, nezaustavljiv u propadanju, osvešćenom pojedincu tuđ i stran. Tu misteriju Radojević u svom spisu ne pokušava da odgonetne, znalački se sačuvao od pada u zamku takvog pokušaja, no ostavlja čitaocu zapitanost i neizvesnu avanturu pronalaženja sopstvenih odgovora.

Knjiga „Rat idola“ se može kupiti preko sajtova www.presing.org i www.konkursiregiona.net.